

2011

GENERAL STUDIES – I (Compulsory)

305451

सामान्य अध्ययन – I (अनिवार्य)

Standard : Degree

स्तर : पदवी

Total Marks : 200

एकूण गुण : 200

Nature : Conventional (Essay) Type

स्वरूप : पारंपारिक (वर्णनात्मक)

Duration : 3 Hours

कालावधी : 3 तास

N.B. :

सूचना :

(1) Answers must be written either in **English** or in **Marathi**.

उत्तरे इंग्रजीमधून किंवा मराठीमधून लिहिली पाहिजेत.

(2) All questions are **compulsory**.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(3) Figures to the **RIGHT** indicate marks of the respective question.

उजवीकडील अंक संबंधित प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(4) Credit will be given for orderly, effective and concisely writing.

नीटनेटक्या, संक्षिप्त व परिणामकारक लिखाणास श्रेय दिले जाईल.

(5) Number of optional questions upto the prescribed number in the order in which they have been solved will only be assessed. Excess answers will not be assessed.

ज्या क्रमाने निर्धारित संख्येपर्यंत पर्यायी प्रश्नसंख्या सोडविली आहे. तेवढीच प्रश्नसंख्या तपासली जाईल, अतिरिक्त उत्तरे तपासली जाणार नाहीत.

(6) Candidates should not write roll number, any name (including their own), signature, address or any indication of their identity anywhere inside the answer book otherwise he/she will be penalised.

उत्तरपुस्तिकेच्या आतील भागात कोठेही उमेदवाराने बैठक क्रमांक, स्वतः किंवा इतरांचे नाव, पत्ता किंवा आपली ओळख देणारे चिन्ह नमूद करू नये अन्यथा तो शिक्षेस पात्र ठरेल.

(7) In case of any ambiguity, English version will be considered as authentic.

कोणत्याही प्रकारच्या संदेहाच्या स्थितीत, इंग्रजी भाषांतर ग्राह्य समजले जाईल.

SEAL

P.T.O.

SECTION – A (Marks – 40)
विभाग – अ (गुण – 40)

1. 2008

1. Answer the following sub-questions :

20

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे द्या :

(A) (1) Discuss the cultural achievement of Yadavas.

5

यादवाच्या सांस्कृतिक कामगिरीची चर्चा करा.

(2) Educational policy of Elphinstan.

5

एलफिन्स्टन चे शैक्षणिक धोरण.

OR/किंवा

(1) Rural social condition of Maratha age.

5

मराठाकालीन ग्रामीण समाज व्यवस्था.

(2) Social impact of British policies.

5

ब्रिटिश धोरणाचे सामाजिक परिणाम.

(B) (1) Explain the causes of revolt 1857.

5

1857 च्या उठावाची कारणे स्पष्ट करा.

(2) Social reform of Dr. B. R. Ambedkar.

5

डॉ. भि. रा. आंबेडकरांच्या सामाजिक सुधारणा.

OR/किंवा

(1) Write the event responsible for the establishment of Indian National Congress.

5

भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसच्या स्थापनेस कारणीभूत झालेले घटक.

(2) What causes of the emergence of Muslims League ?

5

मुस्लीम लिगच्या उदयाची कारणे.

2. Short answer :

(A) Answer **any one** of the following :

10

खालील दिलेल्या प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

(1) Discuss the Samyukta Maharashtra Movement.

संयुक्त महाराष्ट्र चळवळी संबंधी चर्चा करा.

(2) Discuss the contribution of Yashwant Rao Chavan (First Chief Minister of Maharashtra).

महाराष्ट्रांचे पहिले मुख्यमंत्री यशवंतराव चव्हाण यांच्या योगदानाची चर्चा करा.

(B) Answer **any five** of the following :

10

खालीलपैकी कोणत्याही पांच प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(1) Particular Sari in Maharashtra from Ancient period.

प्राचीन कालापासून महाराष्ट्रांत तयार होणारी विशेष प्रकारची साडी.

(2) Deity (Kul Daivat) of Shivaji Maharaj.

शिवाजी महाराजांचे कुलदैवत.

- (3) In which year, the first Marathi picture produce ? And what is the name of it ?
पहिला मराठी बोलपट कोणता ? कोणत्या साली निघाला ?
- (4) Which is the first Marathi Weekly (Saptahik) and who produced it ?
मराठी भाषेतील पहिले साप्ताहिक कोणते ? ते कोणी काढले ?
- (5) Where and when did the first Railway begin ?
पहिली रेल्वे कधी व कोठे सुरु झाली ?
- (6) Where and when did the first Television centre establish in Maharashtra ?
महाराष्ट्रांतील पहिले दूरदर्शन केंद्र केव्हा व कोठे निघाले ?
- (7) Who is the first person acquired Bharat-Ratna award ?
भारत रत्न मिलवणारी पहिली महाराष्ट्रीयन व्यक्ति.

SECTION – B (Marks – 40)

विभाग – ब (गुण – 40)

3. (a) Answer the following sub-questions (10 marks each) :

खालील उप-प्रश्नांची उत्तरे द्या :

- (i) Write a brief note on the geographical location of Indian Islands. 5
भारतीय बेटांच्या भौगोलिक स्थानांवर संक्षिप्त टीप लिहा.
- (ii) Describe the major landforms of Konkan coast with examples. 5
कोकण किनारपट्टीवरील प्रमुख भूरूपांचे उदाहरणांसह वर्णन करा.

OR/किंवा

- (a) (i) Explain with proper reasons, why deltas are formed on the eastern coast of India. 5
त्रिभुज प्रदेशांची निर्मिती भारताच्या पूर्व किनारपट्टीवर का झाली आहे ते योग्य कारणांसह स्पष्ट करा.
- (ii) Do you find any spatial and temporal variability of rainfall in Maharashtra ? Quote geographical reasons. 5
महाराष्ट्राच्या पर्जन्याची स्थल आणि काल परत्वे परिवर्तनशीलता/अनिश्चितता आहे काय ? भौगोलिक कारणे सांगा.

- (b) What is seasonal migration of human population ? Discuss its problems with suitable examples from drought prone zones of Maharashtra. 10

मानवी लोकसंख्येचे हंगामी स्थलांतर म्हणजे काय ? महाराष्ट्राच्या अवर्षण प्रवण क्षेत्रातील योग्य उदाहरणांसह हंगामी स्थलांतराच्या समस्यांची चर्चा करा.

OR/किंवा

P.T.O.

- (b) 'From the last decade, slums are growing very fast in various tahsil level towns of Maharashtra', give your comments with examples. 10

'मागील दशकापासून महाराष्ट्रातील विविध तालुका पातळीवरील शहरांमध्ये झोपडपट्ट्यांची वाढ अगदी जलद गतीने होत आहे' यावर आपले मत उदाहरणांसह मांडा.

4. (a) Answer **any one** of the following sub-questions : 10

खाली दिलेल्या प्रश्नांपैकी कोणत्याही एका उपप्रश्नाचे उत्तर लिहा :

- (i) List the various mineral and energy resource areas of Maharashtra and write a brief note on 'distribution of coal fields in Maharashtra'. महाराष्ट्रातील विविध खनिज व ऊर्जा संसाधन क्षेत्रांची यादी करा आणि 'दगडी कोळशाच्या क्षेत्रांचे महाराष्ट्रातील वितरण' यावर लघुटीप लिहा.
- (ii) Define the term 'Tourism' and evaluate 'the role of coastal zones in development of tourism in Maharashtra'. पर्यटन या संज्ञेची व्याख्या सांगा आणि 'महाराष्ट्राच्या पर्यटन विकासात किनारपट्टीची भूमिका' याचे मूल्यमापन करा.

- (b) Answer **any five** of the following sub-questions in short : 10

खाली दिलेल्या प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच उपप्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा :

- (i) Which is the highest peak in the Sahyadris ? Write a note on it. सह्याद्रीतील सर्वात उंच शिखर कोणते ? त्यावर टीप लिहा.
- (ii) What are the different agro-climatic zones of Maharashtra ? Write a short note on any one of them. महाराष्ट्रातील विविध कृषि-हवामान क्षेत्रे कोणती आहेत ? त्यापैकी कोणत्याही एकावर लघुटीप लिहा.
- (iii) Define the term droughts and enlist the various problems of droughts in Maharashtra. दुष्काळ या संज्ञेची व्याख्या सांगा आणि महाराष्ट्रातील दुष्काळाच्या विविध समस्यांची यादी करा.
- (iv) What do you mean by erosion of soil ? Highlight the major problems of soil erosion in Maharashtra. मृदा अपक्षयण म्हणजे काय ? महाराष्ट्रातील मृदा अपक्षयणाच्या प्रमुख समस्या ठळक करा.
- (v) What are the characteristics of tropical deciduous vegetation ? उष्ण कटिबंधीय पानझडी वनस्पतींची वैशिष्ट्ये कोणती आहेत ?
- (vi) Write a brief note on 'Sanctuaries in Maharashtra'. 'महाराष्ट्रातील अभयारण्ये' यावर संक्षिप्त टीप लिहा.
- (vii) Explain the need of Agro-forestry in the context of Maharashtra. महाराष्ट्राचा विचार करता वनशेतीची गरज स्पष्ट करा.

SECTION – C (Marks – 40)

विभाग – क (गुण – 40)

5. Answer **any one** of the following sub-questions :

20

खालीलपैकी कोणत्याही एका उपप्रश्नाचे उत्तर लिहा :

(a) Explain the features of Indian Constitution as mentioned following points :

- (i) Parliamentary structure
- (ii) Federal and Unitary Government
- (iii) Socialism
- (iv) Secularism.

खालील मुद्द्यांचे आधारे भारतीय संविधानाची वैशिष्ट्ये विशद करा :

- (i) संसदीय स्वरूप
- (ii) संघराज्य व एकात्म शासन व्यवस्था
- (iii) समाजवाद
- (iv) धर्मनिरपेक्षता.

(b) Elucidate the composition and functions of Election Commission.

निर्वाचन आयोगाची रचना व कार्याचा आढावा घ्या.

6. (a) Answer the following questions :

खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(i) (1) Discuss the emergency powers of the Indian President.

5

भारतीय राष्ट्रपतीच्या आणीबाणीच्या अधिकाराची चर्चा करा.

(2) Explain the difference between fundamental rights and directive principles of state policy.

मूलभूत अधिकार व राज्यनीतीची मार्गदर्शक तत्त्वे यातील फरक स्पष्ट करा.

OR/किंवा

(ii) (1) Explain the characteristics of Indian Party System.

5

भारतीय पक्षपद्धतीची वैशिष्ट्ये विशद करा.

(2) Discuss the problems for free and fair elections and state the Electoral Reforms.

5

मुक्त व स्वतंत्र निवडणूकी समोरील समस्या स्पष्ट करून निवडणूक सुधारणांची चर्चा करा.

P.T.O.

- (b) Answer any five of the following sub-questions : 10
- खालीलपैकी कोणत्याही पांच उपप्रश्नांची उत्तरे लिहा :
- Discuss the powers of Indian Prime-Minister.
भारतीय पंतप्रधानाच्या अधिकारांची चर्चा करा.
 - Explain the functions of Lok-Sabha.
लोकसभेची कार्ये विशद करा.
 - State the Jurisdiction of Supreme Court.
सर्वोच्च न्यायालयाचे अधिकारक्षेत्र सांगा.
 - Discuss the utility of Legislative Council.
विधानपरिषदेच्या उपयुक्ततेची चर्चा करा.
 - Explain the significance of 73rd Amendment of the Constitution.
संविधानाच्या 73 व्या घटनादुरुस्तीचे महत्त्व विशद करा.
 - What is meant by Regional Imbalance ? State in brief its effects on Indian democracy.
प्रादेशिक असमतोलपणा म्हणजे काय हे सांगून त्यांचा भारतीय लोकशाही वरील परिणाम थोडक्यात सांगा.
 - Write in brief the causes of conflict between centre-state relations.
केंद्र-राज्य संबंधातील संघर्षाची कारणे थोडक्यात लिहा.

SECTION – D (Marks – 40)

विभाग – ड (गुण – 40)

7. Answer any one of the following subquestions : 20
- खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :
- State the meaning of Human Resource Planning. Explain its importance and need in a modern society. What are the factors involved in planning of human resources ?
मानवी संसाधन नियोजनाचे अर्थ लिहा. अर्वाचीन समाजात त्याचे महत्त्व व आवश्यकता स्पष्ट करा.
मानवी संसाधन नियोजनात समाविष्ट घटक कोणते ?
 - Explain the role of education in Human Resource Development and social change. Elucidate the government policies and programmes for the socially and economically underprivileged classes with reference to Maharashtra.
मानवी संसाधन विकासात व सामाजिक परिवर्तनात शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा. सामाजिक आणि आर्थिक दृष्ट्या मागासवर्गीयांच्या शिक्षणासाठी सरकारी धोरणे व उपक्रम विशद करा.

8. (a) Answer **any one** of the following sub-questions :

खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचा उत्तर लिहा :

- (i) (A) Explain the present status of vocational education in Maharashtra and the problems involved in its successful implementation. 5
 महाराष्ट्रात उपजीविकालक्षी शिक्षणाचा सद्यःस्थितीत दर्जा व त्याच्या यशस्वी अंमलबजावणीत येणाऱ्या समस्या स्पष्ट करा.
- (B) State the structure and objectives of World Health Organisation (WHO). 5
 जागतिक आरोग्य संघटनाची संरचना व उद्दिष्टे लिहा.
- (ii) (A) What are the various government policies, schemes and programmes for vocational education with reference to Maharashtra ? 5
 महाराष्ट्राच्या संदर्भात उपजीविकालक्षी शिक्षणासाठी विविध सरकारी धोरणे, योजना व उपक्रम कोणकोणते आहेत ?
- (B) State the problems related to healthcare and the efforts made to overcome them in Maharashtra. 5
 महाराष्ट्रात आरोग्याच्या काळजी संबंधित येणाऱ्या समस्या व त्यांच्या निराकरणासाठी कोणते प्रयत्न करण्यात येतात हे लिहा.

(b) Answer **any five** of the following sub-questions : 10

खालीलपैकी कोणत्याही **पाच** प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- (i) How is the Panchayat Raj System empowered in Maharashtra ?
 महाराष्ट्रात पंचायत राज प्रणालीला प्राबल्य कसे दिले जाते ?
- (ii) State the role of Village Panchayat in rural development.
 ग्रामीण विकासात ग्राम पंचायतची भूमिका लिहा.
- (iii) Which financial institutions are involved in rural development in Maharashtra ?
 महाराष्ट्रात ग्रामीणविकासाच्या कार्यात कोणकोणत्या आर्थिक संस्था समाविष्ट आहेत ?
- (iv) State the various rural employment schemes implemented in Maharashtra.
 महाराष्ट्रात अंमलात आणलेल्या विविध ग्रामीण रोजगार योजना लिहा.
- (v) State the role of land reforms in rural development.
 ग्रामीण विकासात भूमी संबंधित सुधारणाची भूमिका लिहा.
- (vi) What are the major infrastructure related developmental factors necessary for rural development ?
 ग्रामीण विकासासाठी पायाभूत विकासलक्षी कोणते घटक प्रामुख्याने आवश्यक आहेत ?
- (vii) State the role of co-operative institutions in rural development.
 ग्रामीण विकासात सहकारी संस्थेची भूमिका लिहा.

SECTION – E (Marks – 40)

विभाग – इ (गुण – 40)

9. Answer **any one** of the following sub-questions :

20

खालील उप-प्रश्नांपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा :

- (a) Discuss in details the fundamental rights in India's Constitution.
भारतीय संविधानाच्या मूलभूत अधिकारांविषयी सविस्तर चर्चा करा.
- (b) Explain the impact of globalisation on Indian agriculture.
जागतिकीकरणाचा भारतीय शेतीव्यवसायावरील परिणाम स्पष्ट करा.

10. (a) Answer **any one** of the following sub-questions :

10

खालील उप-प्रश्नांपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा :

- (i) Explain in brief National Policy for the welfare of aged persons.
वृद्धकल्याणार्थ राष्ट्रीय धोरण थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (ii) Elaborate the various schemes of women empowerment.
महिला सक्षमीकरणाच्या विविध योजनांचा आढावा घ्या.

(b) Answer **any five** of the following sub-questions :

10

खालील उपप्रश्नांमधून कोणतेही पांच प्रश्न सोडवा :

- (i) What is child labour ?
बालकामगार म्हणजे काय ?
- (ii) In which ways scheduled caste people are socially backward ?
अनुसूचित जातीचे लोक कोणकोणत्या बाबतीत सामाजिक दृष्ट्या मागासलेले आढळतात ?
- (iii) What are the main objectives of Consumer Protection Act ?
ग्राहक संरक्षण कायद्याची महत्त्वाची उद्दिष्टे कोणती ?
- (iv) What are the Welfare Schemes for disabled persons ?
अपंग व्यक्तींच्या कल्याणासाठी कोणत्या योजना राबविल्या आहेत ?
- (v) Suggest remedies on the problem of unemployment.
बेरोजगारीच्या समस्येवर उपाय सुचवा.
- (vi) Write four provisions made by the government in Factory Act for the welfare of the workers.
शासनाने कामगार कल्याणार्थ कारखाना कायद्यामध्ये केलेल्या चार तरतुदी लिहा.
- (vii) What are the problems of tribal community ?
आदिवासी समाजाच्या समस्या कोणत्या आहेत ?